



Индикатори за бедност и социално включване

Индикаторите за бедност и социално включване са част от общите показатели на Европейската общност за проследяване напредъка на страните в борбата с бедността и социалната изолация.

В контекста на Отворения метод за координация на страните от Европейската общност за намаляване на бедността и социалното включване е приета обща методологическа рамка за изчисляване на индикатори за бедност в три области:

- Бедност и социално включване;
- Пенсии;
- Дългосрочна здравна грижа.

С Регламент 1177/2003 на Европейския парламент и на Съвета¹ се определя обща рамка за системно изготвяне на статистически данни на Европейската общност за доходите и условията на живот² (наричано EU-SILC), които да включват съпоставима и своевременна информация за моментното състояние и динамиката на доходите, както и за равнището и структурата на бедността и социалната изолация на национално и европейско равнище. Резултатите се използват и при съставяне на Годишен доклад за напредъка на България по социално включване, както и при определяне на националната цел за намаляване на бедността в изпълнение на Стратегия „Европа 2020“.

Изследването на доходите и условията на живот се провежда в България пилотно през 2006 и 2007 г. от «Галъп интернешънъл». От 2008 г. с финансовата подкрепа на Европейската комисия, Националният статистически институт ръководи цялостния процес по провеждане на изследването, формиране на целеви променливи и изчисляване на индикатори за бедност и социално включване.

До въвеждането на Европейското изследване за доходите и условията на живот, статистически данни за изчисляване на индикаторите за бедност са получавани от Наблюдението на домакинските бюджети.

В методологията на изследването са включени следните тематични области:

- **Основни демографски и социални характеристики на домакинствата и техните членове:** размер на домакинството, форма на собственост на жилището, възраст, пол, образование, семейно положение, икономически статус, източници на средства за съществуване и други данни за членовете на домакинството.
- **Монетарни (парични) показатели за доходите и социалното разслоение на населението:** общ доход и структура на доходите по източници (от работна заплата, от социални трансфери и други)
- **Немонетарни (непарични) показатели за условията на живот:** основни данни за жилищните условия (тип и обзаведеност на жилището); проблеми свързани с жилището и

¹ REGULATION (EC) No 1177/2003 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 16 June 2003 concerning Community statistics on income and living conditions (EU-SILC)

² Community Statistics on Income and Living Conditions



www.nsi.bg

квартала (населеното място); достъп до образование; здравен статус и достъп до здравно обслужване;

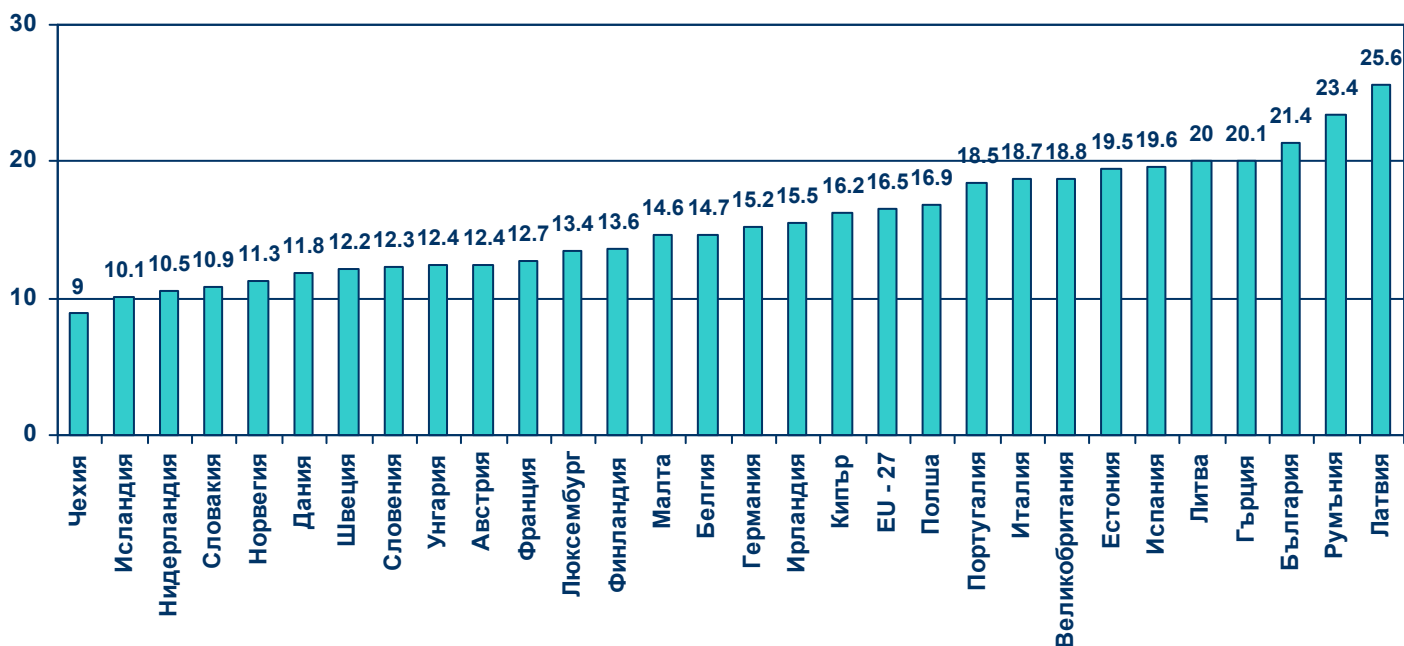
- **Икономическа активност, заетост и безработица на лицата на 16 и повече години** (статус в заетостта, сигурност на работното място, продължителност на безработицата и други)
- **Социалните услуги и програми и участието на домакинството или негови членове в тях**

Таблица 1: Основни индикатори на бедност и социално разслоение

Година за която се отнасят данните	2005	2006	2007	2008
Линия на бедност – в лева	135.3	144.8	212.3	276.5
Относителен дял на бедните				
На 1000 лица	1 417	1 691	1 632	1 657
В % от населението	18.4	22.0	21.4	21.8
Относителен дял на бедните преди социалните трансфери (в %)	44.9	41.4	40.0	38.8
Отношение между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от населението (S80/20)	5.1	7.0	6.5	5.9
Коефициент на Джини	31.2	35.3	35.9	33.5

Последните данни, които са изпратени и потвърдени от Евростат, се отнасят за 2008 г. Резултатите показват, че линията на бедност е 276.50 лв. При този размер на линията на бедност през 2008 г. 1 657 000 лица са живели под прага на бедност, което представлява 21.8 % от българското население. България попада сред страните с най-висок относителен дял на бедност в ЕС заедно с Латвия (25.6%), Румъния (23.4%), Гърция (20.1%), Литва (20%), Испания (19.6%) и Естония (19.5%). На другия полюс с най-ниско равнище на бедност в ЕС са Чехия (9%), Ирландия (10.1%), Холандия (10.5%) и Словакия (10.9%)

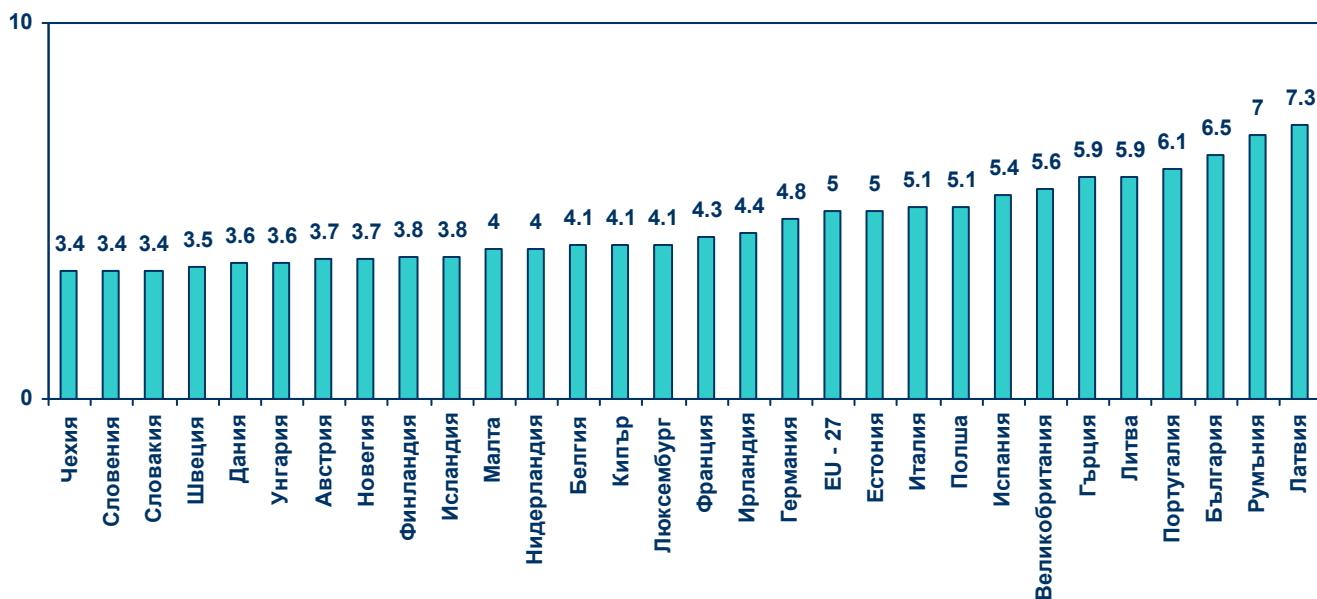
Графика 1: Равнище на бедност в ЕС-27 през 2008 година





Страните с най-висок дял на бедните сред населението са и страни с най-висока степен на поляризация в обществото. В България доходите на 20% най-богати са близо 6 пъти по-високи от доходите на 20% най-бедни.

Графика 2: Коефициент на поляризация в ЕС-27 през 2008 година



Основният риск за изпадане в бедност на преобладаващата част от домакинствата се определя от тяхната икономическа активност и участие на пазара на труда. Най-голям е дялът на бедните сред безработните лица – 52.2%. Икономически неактивните като цяло също са сред онези групи, за които рискът да живеят в домакинства с доходи под прага на бедност е особено висок. 36.5% е дялът на лицата, живеещи под прага на бедността сред пенсионерите. Данните показват, че 7.4% от заетите лица също живеят под прага на бедността, като при работещите на непълно работно време рискът за изпадане в бедност е 4 пъти по-висок от работещите на пълно работно време.

Таблица 2: Относителен дял на бедните по икономическа активност

икономическа активност	в %			
	2005	2006	2007	2008
Заети	5.4	5.8	7.5	7.4
Безработни	47.7	55.9	55.0	52.2
Пенсионери	18.3	23.6	31.7	36.5
Други неактивни	16.9	19.3	24.0	24.0

ЕС е разработил и всички държави прилагат и субективни индикатори на материални лишения. Те показват субективната оценка и личните нагласи на лицата и домакинствата относно възможностите за задоволяване на отделни нужди и потребности. Субективните индикатори се формират от отговорите на девет въпроса, свързани с потреблението на конкретни стоки и услуги:



www.nsi.bg

1. изоставане с плащанията по кредит или наем, текущи разходи за ток, вода, отопление, натовареност с плащането по взети заеми;
2. способност на домакинството да си позволи със собствени средства едноседмична годишна почивка извън дома;
3. способност на домакинството да си позволи консумация на месо, пилешко или риба всеки втори ден;
4. способност на домакинството да посрещне неочаквани финансови разходи със собствени средства (неочакван ремонт на жилище, внезапно заболяване, и др.)
5. притежание на телефон (вкл. мобилен)
6. притежание на цветен телевизор;
7. притежание на автоматична перална машина;
8. притежание на автомобил;
9. ограничение при отоплението на жилището поради недостиг на средства.

Таблица 3: Субективни показатели на материални лишения

Показатели за материални лишения	Въпроси към домакинството	брой лица с ограничения	% от населението
1	Имало ли е домакинството затруднения при плащането навреме на следните разходи за жилището: * заем за покупка на жилището, в което живее домакинството * наем за жилището, в което живее домакинството * текущи разходи за ток, вода, отопление (без разходи за телефон) * вноски за погасяване на кредити	2 646 908	34.8
2	Може ли домакинството да си позволи, ако желае едноседмична почивка извън дома	4 547 862	59.8
3	Може ли домакинството да си позволи, ако желае, консумация на месо, пилешко или риба (или вегетарианския им еквивалент) всеки втори ден	2 810 476	36.9
4	Може ли домакинството да посрещне със собствени средства неочаквани финансови разходи (неотложен ремонт на жилището или колата, подмяне на пералня или хладилник, внезапно заболяване и др.)	4 442 911	58.4
5	Притежава ли домакинството телефон (вкл. мобилен)	296 196	3.9
6	Притежава ли домакинството цветен телевизор	168 118	2.2
7	Притежава ли домакинството автоматична перална машина	944 415	12.4
8	Притежава ли домакинството автомобил (вкл. и служебен, който се ползва за лични нужди)	1 889 181	24.8
9	Ограничава ли се домакинството при отоплението на жилището поради недостиг на средства	4 883 135	64.2



Данните показват, че само 3.9% от българите не могат да си позволят телефон, вкл. мобилен, 2.2% - цветен телевизор, 12.4% - автоматична пералня, а приблизително 37% твърдят, че не могат да си позволят потребление на месо, пиле или риба всеки втори ден. В същото време 59.8% от домакинствата посочват, че не могат да си позволят със собствени средства едноседмична годишна почивка извън дома, а 58.4% че не могат да посрещнат неочаквани финансови разходи със собствени средства (неочакван ремонт на жилище, внезапно заболяване, и др.).

Методологични бележки

Целевата съвкупност в изследването на доходите и условията на живот (EU-SILC) са всички **обикновени** домакинства и техните членове, живеещи на територията на страната в момента на наблюдение. Лицата живеещи в колективни домакинства и в институции не са обект на наблюдение.

Изследването се провежда върху 4 годишен ротационен панел от обикновени домакинства. Размерът на извадката за всяка година в панела е около 6500 адреса/ обикновени домакинства, разпределени във всички области на страната. Извадката се състои от 4 ротационни групи, като всяка година една от ротационните групи отпада от наблюдението и се заменя с нова. Този ротационен модел на извадка осигурява два типа данни:

- Моментни (данни от текущата година на наблюдение)
- Лонгитудинални (данни за домакинствата участвали в поне две последователни години).

Единици на наблюдение са домакинствата и техните членове. *Домакинство* са две или повече лица, които живеят на един адрес (в жилище или част от жилище), имат общ бюджет и се хранят заедно. *Домакинство* е и едно лице което живее в самостоятелно жилище, стая или част от нея към дадено жилище и има самостоятелен бюджет по отношение на разходите за хранене и разходите за задоволяване на други потребности.

Основни понятия:

- **Линия на бедност** представлява 60% от средния разполагаем общ доход на еквивалентна единица;
- Поради различния състав и брой лица в домакинствата се прилагат еквивалентни скали. Първият възрастен на 14 и повече години получава тегло 1-ца, вторият възрастен - тегло 0,5 и всяко дете под 14 години получава тегло 0,3. Теглата се присъждат на всеки член на домакинството и се сумират, за да се получи еквивалентен размер на домакинството. Общият разполагаем доход за всяко домакинство се разделя на неговия еквивалентен размер и се формира общ разполагаем доход на еквивалентна единица.
- Среден разполагаем общ доход е изчислен като медианен доход. Това е доходът, който разделя съвкупността на две равни части. 50% от домакинствата получават под този доход, а 50% над него.